

МЕДІА-РЕДАГУВАННЯ

УДК 655.424

Христина Білограць

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ВТІЛЕННЯ ДРУКОВАНИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Проаналізовано друковані студентські періодичні видання. Визначено особливості дизайну та поліграфічного втілення студентських газет.

Ключові слова: студентська преса, матеріально-технічне оформлення, поліграфічне втілення.

Проанализированы печатные студенческие периодические издания. Определены особенности дизайна и полиграфического воплощения студенческих газет.

Ключевые слова: студенческая пресса, материально-техническое оформление, полиграфическое воплощение.

Student printed press have been analyzed. In this article described design features and polygraphic embodiment of student newspapers.

Key words: student press, material and technical design.

Науково-технічний прогрес впливає на усі сфери життя людей, не дивно, що завдяки цьому з'явилися нові можливості у створенні друкованих періодичних видань. На перший погляд сучасні газетні видання дуже відрізняються від тих, які видавали колись, і хоча більшість елементів художньо-технічного оформлення залишилися тими самими, проте сучасні технології, вітчизняний і закордонний досвід та інші чинники знайшли своє відображення у формуванні нових тенденцій в оформленні та верстанні газет.

Мета статті — описати особливості художньо-технічного оформлення та поліграфічного виконання студентських друкованих періодичних видань на основі їхніх досліджень. *Актуальність дослідження* полягає у тому, що багато науковців аналізують дизайн та

матеріально-технічне втілення «дорослої» періодики, оминаючи масив студентської преси, тому такі видання на сьогодні не дуже вивчені з наукової точки зору. Питання художньо-технічного оформлення періодики вивчали такі дослідники як В. Шевченко, Ю. Данекіна, І. Любушкіна, Л. Бурківська, А. Ворона, Е. Карамашева, Т. Крайнікова, Д. Легеза, А. Переверзева.

Усі види друкованої продукції (книги, часописи, газети) будуються на однакових закономірних зв'язках між змістом і формою, складаються з подібних елементів, які зв'язуються за єдиними ознаками певними засобами [14]. Деякі дослідники стверджують, що на формування типу газети впливають прийоми оформлення. Студентські періодичні видання дуже своєрідні в художньо-технічному оформленні, адже, насамперед, орієнтуються на вподобання читацької аудиторії.

А. Ворона стверджує, що людина, яка займається створенням газетно-журнального дизайну, може не мати журналістської освіти. Достатньо бути знайомим з усіма нормами і правилами творення графічної моделі видання та володіти навичками роботи зі спеціалізованими технічними засобами та програмним забезпеченням.

Зазвичай у студентських періодичних виданнях дизайнерами є студенти, які тільки вчать верстати матеріали та робити макети видань. Орієнтуючись на реципієнтів, дизайнери використовують графічні елементи, які впадають в око та можуть зацікавити.

Дизайн асимілює вербальні ідеї та надає їм наочності, трансформуючи їх у доступні для розуміння знаки та форми. Якість цих виражень якраз і залежить від форми, вибраної для передачі інформації [13].

Дизайнер видання працює, насамперед, щоб сформувати привабливу для читача форму. Усі графічні елементи повинні змусити читача звернути свою увагу на певній інформації, яка опублікована у виданні. Зовнішній вигляд газети інколи допомагає реципієнту прогнозувати якість текстових матеріалів.

Усі елементи композиційно-графічної моделі видання повинні бути в гармонії. У «дорослих» періодичних виданнях «криклива графіка» може створювати негативний вплив на читачів. Деякі дизайнери схильні перенасичувати шпальти видання інфографікою та ілюстраціями. Також у «дорослих виданнях» видавці пильнують, щоб усі використані графічні елементи виконували свою функцію, не до-

пускаючи появи «графічного сміття». Та все ж таку крикливу графіку використовують в студентських періодичних виданнях, у деяких з них перенасичення графічними матеріалами це вже звичне явище. Методом спроб і помилок дизайнери студентської преси виробляють у собі відчуття візуальної грамотності. Цього досягають шляхом вивчення норм і правил газетно-журнального макетування та накопиченням досвіду.

Оскільки одна з найважливіших характеристик видання — його цільове призначення, то всі елементи видання як цілісного образу накопичують смаки, уподобання, переконання читацької аудиторії, і навпаки — впливають на них і спонукають їх до розвитку та змін.

Художньо-технічне оформлення друкованих студентських видань орієнтоване на читацьку аудиторію, а оскільки графічну модель у більшості випадків створюють самі студенти, то вони роблять саме те, що сподобається їхнім колегам-студентам.

В образі видання можна виділити два взаємозумовлені плани — смисловий і візуальний. Причому спочатку читач сприймає візуальний план видання, а далі заглиблюється у смисловий. Адже загальновідомо, що в публікації увагу привертають насамперед ілюстрації, заголовки, зверстані більшими кеглями, відмінними гарнітурами чи кольорами [8].

Також А. Ворона стверджує, що будь-який макет — це завжди компроміс між формою і змістом. Але саме в студентських періодичних виданнях форма може дуже влучно підсилювати зміст опублікованого матеріалу.

У дизайні періодичного видання має бути використана велика кількість елементів оригінальної верстки, але також варто пам'ятати, що інформаційний складник газети чи журналу має бути на першому місці. Формування художньо-технічної моделі видання має системний характер. Така модель створюється на основі багатьох чинників, які в сукупності дають уявлення про те, яким повинен бути дизайн студентського періодичного видання [3].

Зовнішній, графічний вигляд видання — результат впливу формотворчих чинників. Із процесу формотворення газет зрозуміло: чому саме видання або група видань має певну вибудову; що зумовлює перевагу деяких конструкцій та стилів; вплив яких чинників найпомітніший [5]. Також на розвиток дизайну газетно-журнальних

матеріалів відчутно впливає наявність конкуренції та розширення ринку періодичної преси.

Художньо-технічні елементи студентських періодичних видань не тільки взаємозалежні із самим текстом як «окреме від цілого», а й співвідносяться, з естетикою часу та потребами читача [8]. Виділення груп елементів оформлення ґрунтується на поділі їх за ступенем складності на декілька рівнів.

Художньо-технічне редагування починається зі створення проєкту художнього оформлення, який перетворюється на макет видання, ескізи, текстові та зображальні оригінали, оригінал-макет. Засобами художнього оформлення є зображення та декоративні елементи, засобами технічного оформлення — шрифтові елементи, візуальне оформлення структурної організації видання. Щоб гарнітури і кеглі шрифтів гармонійно поєднувалися і відображали ієрархію видання, складають робочий зміст, тобто повний список заголовків усіх рівнів (куди включають навіть найдрібніші виділені фрагменти та рубрики), що послідовно розкривають побудову твору й показують їхнє співвідношення. У газетно-журнальних виданнях для кожного матеріалу, що має врізи, лід, резюме, коментар, інші додаткові тексти, слід передбачити правильне співвідношення накреслень шрифтів [12].

Більшість сучасних газет мають блокову структуру, але наявність в їхній архітектоніці декоративних елементів утворює вертикальний або горизонтальний ритм на сторінці. Вертикальний рух найчастіше виникає завдяки лінійкам та рамкам, що відокремлюють бічний блок. Також застосовуються фігурні або подвійні лінійки, підкреслення лінією, крапками, виділення лише шрифтом та фігурними елементами.

Дослідники відзначають зменшення декоративності у всіх періодичних виданнях, проте важко сказати, що це стосується студентських газет. Зменшилася і загальна кількість декоративних елементів у зв'язку з відмовою від міжколонкових лінійок, але зросла роль декоративних елементів у виділенні матеріалів [12]. Всі ці та інші елементи діють як формотворні — синтезуючись, вони творять форму видання, його образу.

З огляду на тип студентського газетного видання [1] визначається насиченість сторінок декоративними елементами та їх різновидами. Існують газети, в яких декоративні елементи майже не використовую-

ються, а функції відокремлення та виділення виконують пробільні елементи [10].

Цілісне ж сприйняття періодичного видання змушує бачити всі знакові, орнаментальні та образотворчі елементи не ізольовано, а в певному зв'язку, в системі композиційно-просторових, смислових і функціональних відносин із цим цілим — із самою газетою, яка має власну, змінювану впродовж століть «архітектуру» [7].

Дослідник Т. Крайнікова згрупувала елементи художньо-технічного оформлення. Графічно-зображальні особливості: шрифти; орнаменти; ілюстративний матеріал. Композиційно-просторові особливості: загальна оцінка композиції видання; оформлення титульних аркушів, шмуцтитулів, фронтисписів, накат; просторово-композиційне розташування шрифтових і зображальних елементів, їхній масштаб; обсяг видання; формат видання; створення шаблону видання. Поліграфічні особливості (спосіб друкування; тип основного паперу; інші витратні матеріали; скріплення блока; застосування способів поліграфічного оздоблення; колірність видання).

Використовуючи групування елементів художньо-технічного оформлення Т. Крайнікової, можна так охарактеризувати графічно-зображальні, композиційно-просторові та поліграфічні особливості (матеріально-технічні) сучасних студентських періодичних видань.

Шрифти використовують різноманітні, хоча можна побачити багато рублених шрифтів без засічок, зручні для читання. Щодо орнаментів, то кінцівок та заставок немає, рамки у студентських періодичних виданнях можна побачити не так часто, та все ж їх можуть використовувати для того, щоби виокремити назви рубрик чи назви статей номеру на титульній сторінці. Лінійки використовують лише як функціональний елемент — колонлінійки для того, аби вказати номер видання, дату, рубрики, які розташовані на сторінці, а також нерідко до колонлінійки підверстують колонцифру.

Ілюстративного матеріалу різних стилів та жанрів в більшості студентських періодичних видань надзвичайно багато. Звичайно, такі зображення тісно пов'язані з опублікованим текстом та підсилюють його. Трапляються видання, де самих ілюстрацій може бути більше, ніж тексту.

Щодо композиційно-просторових особливостей, то студентські видання яскраві. Зазвичай це проявляється в розташуванні шрифто-

вих і зображальних елементів (ілюстрацій, фотографій), яких в студентських газетах багато, іноді вони можуть бути надмірно великими, та все ж, в більшості випадків вони опрацьовані і подані цікаво. Формати найрізноманітніші; обсяги видань також неоднакові — різні випуски однієї і тієї ж газети, як правило, мають різну кількість сторінок. Якщо говорити про технічні особливості (розміри берегів, спусків, верстання тексту), то ці елементи не завжди заверстані згідно з правилами, оскільки таку періодику переважно видають студенти, які не будуть у майбутньому мати справу з видаванням газет. А студенти, які є майбутніми професіоналами, теж роблять немало помилок, виправдати які можна лише тим, що вони вчаться на практиці і вивчають усі правила, щоб потім не помилятися.

Матеріально-технічні особливості залежать від фінансування видання. Якщо є кошти, то таку газету видають на якісному папері. Це ж можна сказати і про колірність видання, хоча багатоколірні чи чорно-білі кольори не сильно впливають на якість самого періодичного видання.

Основне завдання при оформленні газет полягає в умілому розміщенню матеріалів на шпальті, виділенні головного. Одним із засобів втілення оформлювального засобу, що робить матеріал помітнішим, є виразна ілюстрація матеріалу. Розміщення інформації — тексту або фото — завжди залежить від композиції газетної шпальти [9].

У сучасних студентських періодичних виданнях ілюстративні компоненти мають не менше значення, ніж текстові, тож перед дизайнером постає завдання не як вибрати ілюстрації до матеріалу, а як правильно поєднати їх з текстом, узгодити, зважаючи на зміст, види і жанри, розміри та обсяги, розташування в площині сторінки, кольори, поєднання з декоративними елементами, лінійками тощо. Але, зважаючи на те, що видання — студентські, варто сказати, що не всі дизайнери таких газет читають тексти статей, які верстають і поєднують з зображальними матеріалами. Дуже часто редакторам студентських видань треба уважно редагувати і корегувати, щоб не було помилок у вже готовій друкованій газеті.

Графічне оформлення газети — вміння ясно і просто, красиво й доступно донести до читача матеріали статей, кореспонденцій, заміток. Художнє оформлення газет відіграє велику роль у їх сприйнятті реципієнтами, вихованні естетичного смаку. Специфіка та функції

декоративних елементів полягають не тільки в наданні елементам газети потрібних акцентів, виділенні, відокремленні матеріалів, а й у систематизації самих архітектонічних елементів, їхніх комплексів. Вони повинні гармонійно співіснувати одні з одними [4].

Та все ж таки студенти-дизайнери періодичних видань найбільше уваги надають ілюструванню. Воно належить до низки заходів внутрішнього оформлення друкарського організму видання, прийомів, які слугують для того, щоб затримати увагу читача на найважливіших місцях тексту. Ілюстрації формують певне ставлення до ще не прочитаного тексту, налаштовують на потрібне сприйняття, пояснюють, доповнюють, розкривають глибину тексту. Їхнє призначення — допомогти усвідомити те, що сказано в тексті, висвітлити та зробити його зміст ясним і наочним. Важливу роль у цьому відіграють якісні характеристики зображень, а саме: цілісність та ємність, спроможність передавати найточніші деталі предметів та явищ, можливість одночасної передачі явищ і предметів, розпорошених у просторі й часі [2; 6].

Ілюстрації до того чи іншого газетного матеріалу оцінюються щодо відповідності змісту матеріалу і формальних ознак: кольору, композиції, техніки виконання. Лише завдяки нерозривній єдності форми і змісту газетна ілюстрація впливає на читача переконливо й емоційно [2; 11].

Існують два основні види ілюстрацій: художньо-образні (перекладають для реципієнтів вербальні образи повідомлення на візуальні, призначені для дублювання змісту тексту) та науково-пізнавальні (передають реципієнтам ті візуальні образи, які принципово неможливо створити й передати вербальними засобами). За ступенем абстрагування ці види ілюстрацій поділяють ще на такі типи: реально-предметні (фотографії, малюнки з натури), умовно-предметні (креслення, схеми, карти) та абстрактні (графіки, діаграми тощо) [2; 11].

У більшості студентських видань художньо-технічне оформлення дуже яскраве і нестандартне, навіть якщо газети чорно-білі, студенти знаходять можливість підверстати певні графічні елементи (у тому числі велику кількість ілюстрацій), які привертають увагу. Дуже багато різноманітних підліткових періодичних видань перенасичені графічними елементами, такими ж виглядають і деякі видання студентів.

Незвична лексика, креативність та відвертість текстів спонукають студентів-видавців до доповнення цих мовностилістичних особли-

востей (які притаманні лише їхній періодиці) художньо-технічним оформленням, яке іноді таке ж епатажне як і опублікований текст. Також варто сказати, що формати видань найрізноманітніші.

Якщо поділяти видання за насиченістю художньо-графічними елементами та якістю поліграфічного виконання, то можна виокремити декілька груп таких видань (зважаючи на типологію студентських видань [1]):

– надмірно яскраві, повністю багатоколірні видання (іноді вони виглядають як глянцеві журнали), у яких міститься велика кількість прямої та прихованої реклами. Зазвичай це незалежні видання, які здебільшого розповсюджують не безкоштовно, але також це можуть бути і видання певних студентських організацій, які видають невеликими накладками;

– частково багатоколірні або чорно-білі, на якісному папері з цікавими графічними елементами та ілюстраціями — офіційні видання вищих навчальних закладів, видання студентських організацій, неофіційні видання вищих навчальних закладів. Тиражі видань суттєво менші, аніж видань попередньої групи;

– чорно-білі видання, у більшості випадків це неофіційна студентська періодика вищих навчальних закладів. Такі газети видають самі студенти за власні ж кошти. Попри не дуже якісний друк та невелику кількість сторінок, у деяких з них наявні креативні художньо-технічні елементи. Здебільшого їх видають не майбутні професіонали;

Усі ці періодичні студентські газети (як видані майбутніми видавцями, так і студентами не видавничих спеціальностей) намагаються виокремити певні елементи статей і доповнити публікований матеріал цікавими художньо-технічними елементами, хоча їм не завжди вдається це зробити якісно і професійно (деякі газети заверстані в непризначеному для верстання програмному забезпеченні).

Художньо-графічна концепція, разом зі смисловою та маркетинговою, є невід'ємною частиною загальної концепції видавничого продукту. У художньо-технічній концепції оформлення окреслюються стильові, графічно-зображальні, композиційно-просторові та поліграфічні (матеріально-технічні) особливості видань, які й визначають загальний візуальний образ. Що глибше і креативніше продумані ці параметри і взаємозв'язки між ними, то вища культура періодичного видання [8].

Загалом серед студентських періодичних видань трапляються газети з найрізноманітнішим художньо-технічним оформленням та поліграфічним виконанням. Звичайно, вигляд видрукованих примірників студентських періодичних видань дуже залежить від фінансування, та все ж можна зробити висновки, що, маючи бажання, студенти можуть зробити цікавий дизайн навіть при невеликій кількості коштів чи абсолютній їхній відсутності. У верстці трапляються помилки, але варто зважати на те, що студенти лише вчать правильно верстати матеріали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білограць Х. Типологічна характеристика сучасної студентської преси / Х. Білограць // Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи. — 2012. — № 2 (2). — С. 57–61.
2. Бурківська Л. Ю. Особливості ілюстративного оформлення сучасних масмедіа (на матеріалі газети «Галичина») / Л. Ю. Бурківська, Ю. Л. Романишин, Х. Я. Бородайкевич // Держава та регіони. — 2012. — № 3. — С.45–49. — (Серія: Соціальні комунікації).
3. Ворона А. Г. Візуальний складник періодичних видань [Електронний ресурс] / А. Г. Ворона. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/is/2011_14/Vorona.pdf
4. Данекіна Ю. Функції розділових засобів газетної графіки / Ю. Данекіна // Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука — 2013». — 2013. — Т. 1. — С. 87–90.
5. Дизайн периодических изданий : учебное пособие для студентов факультетов и отделений журналистики / [под редакцией проф. Э. А. Лазаровича]. — М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 2000. — 120 с.
6. Іванов В. Техніка оформлення газети, курс лекцій / В. Іванов. — К. : Знання, 2000. — 222 с.
7. Карамашева Е. Создание индивидуального облика издания [Электронный ресурс] / Е. Карамашева. — Режим доступа : <http://compuart.ru/about.aspx>
8. Крайнікова Т. С. Художньо-графічна концепція видання: до проблеми ствердження терміна / Т. С. Крайнікова // Наукові записки Інституту журналістики. — 2010. — Т. 40. — С. 107–111.
9. Легеза Д. С. Композиційно-стильові особливості фотоілюстрацій у газетній періодиці / Д. С. Легеза // Держава та регіони. — 2010. — № 1. — С. 133–137. — (Серія: Соціальні комунікації).
10. Любушкіна І. Зовнішнє оформлення на верстка друкованих ЗМІ / І. Любушкіна // Асоціювання студентської журналістики: через навчання до професійного розвитку. — 2008. — С. 112–116.

11. *Партико З. В.* Загальне редагування: нормативні основи : навч. посіб. / З. В. Партико. — Л. : Афіша, 2006. — 416 с.
12. *Переверзева А. С.* Принципи художньо-технічного оформлення газети / А. С. Переверзева // Молодь: освіта, наука, духовність ; Тези доповідей ІХ Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених. — 2012. — Ч. 2. — С. 109–110.
13. *Ситник О. В.* Медіадизайн в інноваційному розвитку освіти / О. В. Ситник // Наукові записки Інституту журналістики. — 2009. — Т. 37. — С. 164–168.
14. *Шевченко В. Е.* Елементи оформлення сучасного газетного видання / В. Е. Шевченко // Наукові записки Інституту журналістики. — 2000. — Т. 1. — С. 88–95.

Одержана 7.11.2013